

‘Christenvervolging en de oecumene van de martelaren’

Hartelijk welkom bij deze workshop met de titel ‘Christenvervolging en de oecumene van de martelaren’. Een zware titel, die u gelukkig niet heeft afgeschrikt.

Misschien zijn het ook zware tijden, of is dat altijd zo en afhankelijk van de wijze waarop iemand in het leven staat en natuurlijk waar iemand zich bevindt. Afgelopen zondag werd in Qamishli in het Noord-Oosten van Syrië tegen de Turkse grens een zelfmoordaanslag gepleegd op de Syrisch Orthodoxe Patriarch Arphrem II. Hij was daar voor een herdenkingsbijeenkomst van de Armeense genocide. De patriarch zelf bleef ongedeerd. Drie beveiligers kwamen om het leven, er vielen tientallen gewonden. Het bericht over de aanslag is nog niet echt doorgekomen in de Nederlandse media. Ik ontdekte het gisteren bij toeval. Ander voorbeeld: vandaag stemt Engeland voor of tegen een Brexit. Het houdt de gemoederen in Europa al maanden zeer bezig. De voorstanders van de Brexit leken tot voor kort in de meerderheid. Tot de brute moord vorige week donderdag op parlementariër Jo Cox. In een interview zei haar man Brendan gisteren dat Jo Cox stierf voor haar ideeën, dat hij zich nu vooral zal bekommeren om zijn kinderen en dat hij hoopt dat uit dit onvoorstelbaar slechte iets goed zal voortkomen. Hij bedankte de bevolking voor de overweldigende blijken van meeleven. Een derde verwijzing: gisteren was de feestdag van Thomas More die in 1535 werd onthoofd vanwege zijn kritiek op Hendrik VIII inzake de ontbinding van zijn huwelijk. In de lezingdienst was de brief opgenomen die Thomas More vanuit zijn gevangenschap schreef aan zijn dochter Margaret. In deze brief spreekt More zijn grote vertrouwen in God uit wat er ook mag gebeuren. Hij besluit met de woorden: ‘Daarom mijn lieve dochter, maak je niet ongerust om alles wat in deze wereld ooit met mij zal gebeuren. Er kan niets gebeuren tenzij dat wat God wil. En ik ben er vast van overtuigd dat dit, wat het ook moge zijn, ook al lijkt het nog zo erg, in feite het beste zal zijn.’

Bij binnenkomst hebt u de tekst gekregen van de lezing van kardinaal Kurt Koch, voorzitter van de Pauselijke Raad voor de Eenheid van de Christenen, die de aanleiding en het uitgangspunt vormt voor deze workshop.¹ Ik wil deze tekst graag met u bespreken omdat hierin de betekenis van het christelijk martyrium vanuit de kern van het ‘in en als Christus zijn’ inzichtelijk wordt gemaakt.

¹ De lezing van de kardinaal Koch ‘Christenverfolgung und die Ökumene der Märtyrer werd op internet gepubliceerd door de website Katholische Nachrichten, <http://www.kath.net/news/52974>

Voordat ik met de behandeling van de tekst begin, wil ik deze echter eerst nader situeren door iets te vertellen over de bijeenkomst waar deze lezing werd gehouden en over de aandacht voor christenvervolging in Nederland. Na de bespreking van de tekst is er tijd voor een gedachtewisseling.

Congres

Kardinaal Koch hield deze inleiding op 17 november 2015 in het Zuid Duitse Gmünd (ten Oosten van Stuttgart) op een driedaags congres over Christenvervolging. Dit congres ging uit – zo meldt de website Katholischen Nachrichten (www.kath.net) – van de Evangelische Alliantie in Duitsland. Op de achterzijde van de programma folder worden organisaties genoemd die zich samen inzetten voor de bevordering van godsdienstvrijheid. Daaronder te midden van een groot aantal evangelische organisaties ook twee bekende katholieke instellingen: Missio en Kerk in Nood.

Aan het congres namen ca. 650 mensen deel. Doel van het congres was drieledig: 1. informeren over de actuele ontwikkelingen in de verschillende landen, 2. discussiëren over de oorzaken van vervolging en 3. motiveren tot voorbede, hulp en politieke verantwoordelijkheid.

Op het programma was veel plaats ingeruimd voor berichten over situaties van vervolging. Nogal wat landen passeerden de revue, veelal landen waar christenvervolging acuut is: niet alleen Syrië en Irak, maar ook Nigeria, Jemen, Turkije, Indië. Daarnaast ging het over de inzet voor vluchtelingen (Libanon), over het wonder van de eenheid onder vervolging in Albanië, over de vredesinzet van christenen in Bethlehem en over de veranderingen in Cuba.

De afgelopen decennia hebben vooral de organisaties Open Doors en Kerk in Nood voortdurend de aandacht van kerken en de politiek gevraagd voor de benarde positie van christenen in tal van landen.² Beide organisaties hebben zich jarenlang gericht op de ondersteuning van de kerken in Oost-Europa onder communistisch regime. Vanaf de jaren zeventig verlegden zij hun aandacht ook naar andere delen van de wereld. Open Doors publiceert jaarlijks een ranglijst van Christenvervolging. De top vijf van vijftig landen wordt in 2016 gevormd door Noord-Korea, Irak, Eritrea, Afghanistan en Syrië. Open Doors stelt op haar website dat er in 2016 meer dan 100 miljoen

² Beide organisaties hebben een Nederlandse achtergrond. Open Doors werd in 1955 opgericht door Anne van der Bijl. De organisatie richtte zich in de eerste tijd op de smokkel van Bijbels naar Oost-Europa. Na 1970 ging Open Doors zich ook richten op het Midden Oosten, Azië en China. Kerntaak is de aandacht voor de vervolging van christenen. Het hoofdkantoor van Open Doors bevindt zich in Ermelo. Kerk in Nood/Oostpriesterhulp werd in 1947 opgericht door de Nederlandse norbertijn Werenfried van Straaten. De organisatie ontstond uit een collecte voor Duitse vluchtelingen uit Oost-Europa. Kerk in Nood vroeg aandacht voor de positie van de Katholieke Kerk onder het communistisch regime en zocht wegen om de Kerk daar te steunen. Vanaf de jaren tachtig breidde het werkterrein van Kerk in Nood zich uit over andere delen van de wereld. De organisatie heeft 17 landelijke secretariaten in Europa, VS, Canada, Zuid-Amerika en Australië. Het centrum is gevestigd in Königstein (Duitsland).

christenen omwille van het geloof vervolgd worden.³ Kerk in Nood organiseert in Nederland ieder jaar een Nacht van de Martelaren. Tot voor kort bracht de organisatie ook ieder jaar een jaarboek 'Geweld tegen christenen' uit.

Christenvervolging

De focus op vervolgd christendom werd in kerken, media en politiek in ons land lange tijd niet echt serieus genomen. In het archief van Trouw vond ik een artikel van eind 2004 waarin een vertegenwoordiger van Kerk in Actie radicaal afstand neemt van de campagnes van onder andere Open Doors en Kerk in Nood. Hij verwerpt de term 'christenvervolging' en spreekt liever van 'achterstelling'. Door de nadruk te leggen op christenvervolging worden christenen tegen andersgelovigen uitgespeeld, aldus de toenmalige zegsman van Kerk in Actie. Dezelfde reserve bestond en bestaat overigens ook bij katholieke hulporganisaties. Het thema 'christenvervolging' is complex en vatbaar voor simplisme en propaganda.

De laatste jaren is er echter iets veranderd. Enigszins tot mijn eigen verrassing eigenlijk. Het thema christenvervolging is meer dan vroeger aanwezig in de media. In de Tweede Kamer zijn het vooral politici van christelijke partijen (Christen Unie, SGP en CDA) die er aandacht voor vragen. In juli 2014 richtte de Raad van Kerken in Nederland een brief aan de Nederlandse politiek waarin de vervolging van christenen in het Midden Oosten benoemd wordt. De regering zou, zo bepleit de Raad van Kerken, de VN moeten vragen een onafhankelijk onderzoek te doen naar christenvervolging in het Midden-Oosten.⁴

Binnen de Raad van Kerken zijn het vooral de Syrisch-orthodoxe Kerk en de Koptisch-orthodoxe Kerk die keer op keer aandacht vragen voor de situatie van christenen in hun landen van herkomst. Beide kerkgenootschappen zijn in Nederland in de jaren zestig en zeventig ontstaan vanuit de emigratie en het vluchtelingenchap. De situatie van christenen in het Midden Oosten is in de hele vorige eeuw precair geweest, maar de afgelopen jaren is het sektarisch geweld tegen christenen, maar ook tegen jezidi's buitensporig toegenomen.

³ In 2004 schatten genoemde organisaties het aantal christenen dat vervolgd wordt op 200 miljoen mensen, verspreid over zestig landen. Vervolging varieert van bureaucratische tegenwerking, tot gevangenschap, marteling en moord. Jaarlijks sterven 70000 tot 150000 christenen omwille van hun geloof.

⁴ Brief Raad van Kerken 1 juli 2014. Enkele citaten: 'Met grote zorg volgen wij de ontwikkelingen in de afgelopen jaren zoals ze zich in het Midden-Oosten hebben voorgedaan. (...) Met name de onderdrukking, verdrijving en zeer gewelddadige vervolging van christenen in vele landen in het Midden Oosten springt daarbij in het oog.' De Raad van Kerken in Nederland roept de Tweede Kamer op om alle middelen vanuit Nederland en de internationale gemeenschap in te zetten om de situatie in het Midden-Oosten een halt toe te roepen. "Wij waarderen eerdere inspanningen vanuit de Nederlandse regering die ondernomen zijn om op te komen voor de rechten van religieuze minderheden. Wij roepen regering en parlement op dit ook in het vervolg te doen. Wij bevelen dan ook aan dat onze regering pleit voor genoemd onderzoek door de VN."

Op 14 augustus 2013, ruim een maand na het afzetten van president Mohamed Morsi door het leger, werden volgens een bericht van Amnesty International 38 kerken verbrand en 23 kerken in het land beschadigd.⁵ Tientallen huizen en bedrijven van Kopten werden geplunderd en/of in brand gestoken. Enkele Kopten werden vermoord. Door de machtsovername van het leger lijkt de situatie voor de Kopten in Egypte verbeterd te zijn. Maar hoe zeker kun je daar van zijn?

Ingrijpender en dramatischer zijn de ontwikkelingen vanaf 2003 in Irak en vanaf 2011 in Syrië. De invasie van de coalitie onder leiding van de VS in 2003 heeft Irak weliswaar verlost van een dictator, maar geen vrede en voorspoed gebracht. Het land dreigt in drie of vier delen uiteen te vallen. Minderheden, waartoe de christelijke kerkgemeenschappen behoren, hebben het zwaar. Tot 2003 woonden er nog 1,3 miljoen christenen in Irak. Nu zijn dat er misschien nog 300.000 op een bevolking van ruim 33 miljoen mensen. Iraaks Koerdistan in het noordoosten waar veel christenen naar toe gevlucht zijn, is toegankelijk. De Chaldeeuwse Kerk in Erbil, Kirkuk en Bagdad doet wat ze kan om vluchtelingen te helpen, jongeren te laten studeren, toekomst mogelijk te maken.

Wat te zeggen over Syrië? Kortstondig was in 2011 de vreugde over het geweldloze protest tegen het regime van Bashar Al Assad. De kerken steunden dat protest overigens niet. Vertegenwoordigers van de Syrisch Orthodoxe Kerk, de bisschoppen Matta Roham en Selwanos die in 2012 een bezoek brachten aan de Raad van Kerken waarschuwden voor een alles verwoestende oorlog waar Syrië aan ten prooi zou vallen als de wapens niet zouden zwijgen.⁶ Wat toen onvoorstelbaar was, is gebeurd. Het land is ten prooi gevallen aan een burgeroorlog, een strijd van soennieten tegen sjiïeten, een oorlog waarbij regionale machten en grootmachten hun invloed en belangen proberen veilig te stellen. Een gevluchte student rechten uit Damascus zei enkele weken geleden op een informatiebijeenkomst in mijn woonplaats Oss over de situatie in zijn land: 'binnen de grenzen van Syrië wordt een derde wereldoorlog uitgevochten, als we geweten hadden dat dit zou gebeuren, zouden we gewacht hebben met onze protesten tegen Assad'.

Het ontstaan in 2014 van de zogenaamde 'Islamitische Staat' in Syrië en Irak heeft de zaken verder op scherp gezet. IS is vooral bekend vanwege de brute onthoofdingen en aanslagen. In Irak verdreef IS in juli 2014 meer dan een miljoen mensen uit Mosul naar het Koerdische gebied bij Erbil. In Syrië werden 4 miljoen op de vlucht gejaagd. Met name Jezidi's en christenen waren slachtoffer van IS. De jezuïeten Frans van der Lugt en waarschijnlijk ook Paolo Dall'Oglio werden op brute wijze vermoord. De Syrisch-katholieke priester Jack Mourad had meer geluk en kon na enkele maanden gevangenschap ontsnappen uit Raqqa (Syrië). Enkele weken geleden zag ik een indrukwekkend

⁵ <https://www.amnesty.nl/nieuwsporaal/pers/egypt-government-must-protect-christians-sectarian-violence>

⁶ De delegatie bestond uit de bisschop Matta Roham en Selwanos Boutros el Nameh.
<http://www.raadvankerken.nl/?b=1937>

getuigenis van een echtpaar Martin en Caroline, Chaldeeuwse christenen, en hun drie volwassen kinderen die op wonderbaarlijke wijze de verschrikkingen van de gevangenschap door IS na de verovering van Hassake in Noord-Oost Syrië op 23 februari 2015 hadden overleefd. Indringend en schokkend is hun getuigenis over wat hun is overkomen en over hoe zij stand gehouden hebben. Eenmaal in vrijheid besloten zij om toch in Hassake te blijven.

Gaat het ons aan?

Misschien wijd ik te veel uit over deze gruwelijke zaken die zich toch vrij ver van ons vandaan afspelen. Wat gaat ons dat aan? Gaat het ons eigenlijk wel aan?

Eerder dit jaar werd in het kader van de publiekscampagne 'Hoop voor de Kerk in Syrië en Irak' door Kerk in Actie een peiling uitgezet om de betrokkenheid van het Nederlandse publiek en van christenen te meten bij de situatie van christenen in het Midden Oosten. Overigens, hebt u wat meegekregen van deze publiekscampagne die door kerken en christelijke organisaties gevoerd werd om aandacht te vragen voor de nood en de hoop van de Kerk in Syrië en Irak?

Uit de peiling komt naar voren dat er grote verschillen zijn in betrokkenheid.⁷ Naarmate men meer betrokken is bij de kerk, voelt men zich ook meer betrokken bij de bedreigde positie van christenen in het Midden-Oosten. Met name orthodoxe christenen (90%) zijn sterk betrokken, gevolgd door protestanten en katholieken met een sterke kerkelijke binding (60-65%). De peiling wijst ook uit dat orthodoxen en beter op de hoogte zijn van christenvervolging in Syrië en Irak dan protestanten en katholieken (75%, 43%, 34%). Van de Nederlandse bevolking is slechts 26% op de hoogte van christenvervolging in Syrië en Irak.

Zo groot is dus in het algemeen onze betrokkenheid niet. Laten we dan nu de tekst van kardinaal Kurt Koch gaan bespreken over het thema 'Christenvervolging en de oecumene van de martelaren'. Misschien kunnen zijn reflecties ons helpen scherp te krijgen wat christenvervolging en martyrium vandaag voor ons en voor de eenheid van de Kerk betekenen.

Kardinaal Kurt Koch (1950) werd in 2010 door paus Benedictus benoemd tot voorzitter van de Pauselijke Raad ter Bevordering van de Eenheid van de Christenen. Hij zet de lijnen van het oecumene-beleid van de Katholieke Kerk uit, is betrokken bij de internationale dialogen en bij alle grote bijeenkomsten en ontmoetingen. Momenteel is hij op Kreta als gast aanwezig bij het Groot en Heilig Concilie van de Orthodoxe Kerk.

⁷ <http://www.oecumene.nl/documentatie/christenen-in-het-midden-oosten/1211-nederlander-weet-weinig-van-christenvervolging>

De deelname van kardinaal Koch aan het internationale congres in Gmünd over christenvervolging werd door de organiserende Evangelische Alliantie zeer gewaardeerd.⁸ Het onderstreepte de goede betrekkingen tussen de Evangelische Alliantie en de Katholieke Kerk en vooral de gemeenschappelijke zorg voor vervolgd christenen. Kardinaal Koch was niet gevraagd om een analyse te maken van christenvervolging in de verschillende landen. Zijn lezing, gegeven aan het begin van de dag, was bedoeld als een Bijbelse impuls tot bezinning op de oecumene van de martelaren.

De openingspassage van deze inleiding is veelzeggend. Meteen maakt Koch onder verwijzing naar teksten van Paulus en Tertullianus duidelijk dat we het vraagstuk van de christenvervolging niet kunnen afgrenzen naar denominaties of kerkgenootschappen. `We hebben het groter Lichaam van Christus ontdekt`, zegt hij. De christenvervolgingen van vandaag raken de hele oecumene en stellen ons voor de vraag wat ze voor ons christenen vandaag betekenen?

In 7 stappen wordt deze vraag door kardinaal Koch uitgewerkt. Ik geef ze hier in het kort weer. Ik doe deze tekst vandaag tekort door hem samen te vatten. U hebt de tekst gekregen om hem zelf te bestuderen.

Stap 1 *Christenvervolging in verleden en heden*. Bij christenvervolging en martelaarschap denken mensen doorgaans dat het om het verleden gaat: om vervolging in de eerste eeuwen van de Kerk of om de vervolging ten tijde van nazisme en communisme. Bij de overgang van het tweede naar het derde millennium is er weer een Kerk van martelaren ontstaan. 80% van de mensen die omwille van hun geloof vervolgd worden of te lijden hebben van discriminatie zijn christen. Het christendom is vandaag de meest vervolgd godsdiensdienst. Desondanks is er in de geseclariseerde samenlevingen van Europa een vijandige houding tegen het christendom te bespeuren waarbij het christendom van bijna alle ellende in de wereld de schuld krijgt. Koch noemt het een nog groter schandaal dat zelfs christenen hun stem niet verheffen tegen christenvervolging en verklaart dat uit een soort van schuldbesef en negatief beeld over de rol van het christendom in de geschiedenis. Hij roept zowel

⁸ Officiële contacten van de Katholieke Kerk met de wereldwijde Evangelische Alliantie dateren uit de jaren negentig. Van 1993 tot 2002 werd een dialoog gevoerd over Kerk en Evangelisatie: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/evangelicals-docs/rc_pc_chrstuni_doc_20111220_report-1993-2002_en.html In 2011 werd door de Pauselijke Raad voor de Interreligieuze dialoog, de Wereldraad van Kerken en de World Evangelical Alliance een gezamenlijke verklaring uitgegeven over het christelijke getuigenis in een multireligieuze wereld: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/interelg/documents/rc_pc_interelg_doc_20111110_te_stimonianza-cristiana_en.html

christenen als de Europese politiek op tot daadkrachtige solidariteit met christenen en minderheden in Syrië en Irak die te lijden hebben onder de brute vervolging door Islamitische Staat.

Stap 2 Christelijk martyrium als essentie van het Christendom. Bewust zijn van de huidige erbarmelijke situatie waarin christenen en christengemeenschappen verkeren, veronderstelt ook beseffen dat navolging van Jezus altijd martelaarschap kan insluiten. De geschiedenis laat zien dat het martelaarschap essentieel onderdeel is van het christendom. Aan de hand van enkele voorbeelden van heiligen, Polycarpus van Smyrna (69-156), Laurentius (225-258) en Maximiliaan Kolbe (1894-1941) legt Koch uit dat de martelaar door de navolging radicaal te leven en zijn leven te schenken voor het leven van anderen binnengaat in het *Eucharistisch mysterie*. Hij noemt het *Eucharistiewerding des Märtyrers*, wat inhoudt 'dat de martelaar binnentreedt in de volle gemeenschap met het Pascha van Christus en zo met hem tot Eucharistie wordt.' Het martelaarschap is leven gevend.

Stap 3 In de navolging van Jezus deelhebben aan het Paasgeheim. Ook als een martelaarschap ons in deze streken fysiek bespaard blijft, geldt ook voor christenen van vandaag dat het gaat om de samenhang tussen het christelijk leven en het persoonlijk opgenomen worden in het geheim van de Eucharistie. *Existentiële Eucharistiewerding* noemt Koch dat. Onder verwijzing naar het verhaal van de zonen van Zebedeus (Mark. 10,38) legt hij uit dat een christelijk leven zonder kruis niet kan bestaan. *Nicht ein kreuzloses, sondern ein Kreuzvolles Christentum ist der Normalfall*, stelt Koch. Aan de hand van 1 Joh 5,6-8 en het passieverhaal in het Johannesevangelie spreekt Koch over de betekenis van de Geest, het water en het bloed die getuigenis van Christus afleggen. Deze drie horen bij elkaar. De evangelist Johannes stelde zich teweer tegen een christendom dat alleen de doop als heilsgebeuren wilde erkennen, zijn dood aan het kruis en zijn tegenwoordigheid in Eucharistie uit het geloofsbewustzijn probeerde te verdringen. De neiging of verleiding om de betekenis van het kruis te ontkennen is er vandaag ook. Met Johannes houdt Koch vast aan de onlosmakelijke band tussen het water en het bloed, doop en eucharistie, navolging en kruis.

Stap 4 Gemeenschap met de dood van Christus in de doop. De kerk maakt onderscheid tussen het rode, met eigen bloed betaalde, en het witte martyrium, dat bestaat in een volgehouden, consequent geloofsgetuigenis in het dagelijks leven. Iedere christen is geroepen tot deze tweede vorm van het martyrium of getuigenis. In deze paragraaf gaat Koch aan de hand van enkele teksten van Paulus (2 Kor. 4,10 en Rom. 6,4-6) in op de betekenis van de doop. Toebehoren aan Christus betekent deel hebben aan zijn dood, *opdat* ook het leven van Christus aan ons leven zichtbaar wordt, citeert hij Paulus. Tot de navolging hoort dat wij ons *eigen* kruis oppakken en dragen (Luc. 14,27).

Stap 5 *Jezus Christus als aartsmartelaar*. Kern van het martelaarschap van Jezus is niet zelfhandhaving, maar zelfprijsgave. Het is niet onbelangrijk dat Kardinaal Koch heel helder stelt dat Jezus zijn lijden en kruis niet zelf heeft gezocht en dat hij tegen allerlei vormen van lijden die op zijn weg kwamen, gestreden heeft. Die strijd heeft hem aan het kruis gebracht en het leven gekost. Als wij ons als christenen oriënteren op het leven en sterven van Jezus hoeven we het kruis niet te zoeken. Het kruis kan behoren tot de gevolgen van christen-zijn als we ons inzetten voor het leven en de waardigheid van mensen. Het kruis heeft een diepe theologische betekenis: 'het kruis van Jezus openbaart het consequente handelen van een grenzeloos liefhebbende Goede Herder, die de mensen tot in de diepste afgronden en verborgenste catacomben van een door-kruist leven nabij wil zijn.'

Stap 6 *Martyrium als dieptedimensie van oecumene*. In de laatste twee paragrafen gaat kardinaal Koch in op de oecumenische betekenis van het martelaarschap. Uitgangspunt is de volgende stelling: 'Omdat het martyrium van Jezus Christus in het middelpunt staat van het christelijk geloof, behoren christenvervolgung en martyrium wezenlijk bij het christendom en kan er geen christelijke kerk zijn, die niet ook kerk van martelaren is.' Dit is een grondervaring van de christenheid ook vandaag, zegt Koch. 'Christenen vandaag worden niet vervolgd omdat ze katholiek of orthodox, protestant of pinksterchristen zijn, maar omdat ze christen zijn. Het martelaarschap is vandaag oecumenisch, en daarom moeten we eigenlijk spreken van een 'Oecumene van de martelaren' of van een 'oecumene van het bloed'. De term 'oecumene van het bloed' komt van paus Franciscus.

De overtuiging dat de martelaren van de kerken een bijzondere betekenis hebben voor de eenheid van de Kerk is niet nieuw. Paus Paulus VI sprak daarover in 1964 bij de heiligverklaring van 22 Oegandese martelaren. In een preek in 1969 sprak hij daar opnieuw over. Maar vooral paus Johannes Paulus II heeft de betekenis van de martelaren en heiligen voor de eenheid van de Kerk verwoord in de encycliek 'Ut unum sint'. In hen is de volledige gemeenschap in Christus op een dieper niveau bewaard gebleven. Paus Johannes Paulus II heeft zich er sterk voor gemaakt om de namen van de martelaren van de 20^e eeuw niet te vergeten. In veel landen zijn martyriologia samengesteld. Ook in Nederland. De NRL publiceerde in 2008 onder redactie van Paul Hamans het boek *Getuigen voor Christus met levensbeschrijvingen 221 priesters, religieuzen, leken en katholieke joden die hun leven hebben gegeven voor Christus en zijn Kerk*.⁹ In de inleiding van dit boek wordt gewezen van de oecumenische betekenis van het martelaarschap, maar in het boek zelf wordt dat niet uitgewerkt.

⁹ *"Getuigen voor Christus", rk bloedgetuigen uit Nederland in de twintigste eeuw, 2008, R.K. Instelling Nationale Raad voor Liturgie, 's-Hertogenbosch.*

Ook paus Franciscus staat deze lijn voor. Zoals gezegd hanteert hij de term 'Oecumene van het bloed' maar steeds in het verlengde van het getuige zijn van Christus. In een boodschap via kardinaal Koch aan de deelnemers aan het Global Christian Forum in november 2015 in Tirana over het thema: 'discriminatie, vervolging en martelaarschap: samen Christus navolgen' zei hij: 'In various parts of the world, the witness to Christ, even to the shedding of blood, has become a shared experience of Catholics, Orthodox, Anglicans, Protestants, Evangelicals and Pentecostals, which is deeper and stronger than the differences which still separate our Churches and Ecclesial Communities. The *communio martyrum* is the greatest sign of our journeying together.'¹⁰

Kunnen we de lijn nog verder doortrekken? In zijn lezing spreekt kardinaal Koch de hoop uit dat ondanks alle tragiek van het lijden, het bloed van zoveel martelaren zich eens zal bewijzen als het zaad voor de volle oecumenische eenheid van het Lichaam van Christus. In deze oecumenische hoop zijn wij als christen en als kerk ook verplicht om vervolgd christenen bij te staan en op te komen voor hun rechten en vrijheid en voor alles tot verbondenheid in gebed. In de laatste alinea van deze paragraaf haalt Koch nog een keer naar voren dat oecumene bovenal een geestelijke opgave is en dat de geestelijke oecumene de ziel van de oecumenische beweging is.

Stap 7 Oecumenisch getuigenis in de huidige wereld. Kardinaal Koch grijpt hier terug op de Wereldmissieconferentie in Edinburgh 1910, het geboorteuur van de moderne oecumenische beweging. Op die conferentie werd de concurrentie tussen kerkgenootschappen gehekelde als de grootste hindernis voor een geloofwaardige verkondiging van het Evangelie. Dat is nog steeds het probleem, zoals paus Franciscus in de apostolische exhortatie *Evangelii gaudium* stelde. Het zoeken van wegen naar eenheid is hoogstnoodzakelijk. De inzet voor eenheid, waardoor Christus gemakkelijker kan worden aanvaard, gaat niet over diplomatie of een verplichting, maar is onlosmakelijk verbonden met de opdracht tot evangelisatie. Het christelijk getuigenis in deze wereld heeft een oecumenische sleutel nodig opdat de melodie van het christelijk getuigenis niet kakofonisch maar symfonisch klinkt. Kernopdracht in deze seculiere tijd is om mensen het Godsgeheim nabij te brengen. Wij christenen hebben geen belangrijkere opdracht dan de levende God te verkondigen, de mensen het Godsgeheim als beschuttende schuilplaats naderbij te brengen, en ons sterk te maken voor het Godsrecht van mensen op leven vanaf hun ontvangenis tot hun natuurlijke dood. Het martiryum is een gemeenschappelijke christelijke realiteit. Als we dat ernstig nemen dan zullen we ook alle christenen die vandaag vanwege hun geloof vervolgd worden in onze

¹⁰ http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2015/documents/papa-francesco_20151102_messaggio-global-christian-forum.html

gebeden gedenken, hen met hun lijden voor God brengen, hen voor hun geloofsgetuigenis te danken en onszelf door hun moedige en overtuigende Christen-zijn laten inspireren.

Ter afsluiting

Het thema christenvervolging of geloofsvervolging is een ongemakkelijk thema. Al te gemakkelijk kunnen we er aan voorbij gaan. In zijn indringende Bijbelse bezinning op de betekenis van het Martyrium heeft kardinaal Koch overtuigend aangetoond dat wij de naam christen eigenlijk niet waardig zijn als wij hier wegstijgen en er aan voorbij gaan. Het martyrium vervult mij eerlijk gezegd, als ik er over nadenk met huiver. In deze lezing van Koch is het martyrium bron van licht en hoop door alle tragiek heen. Het christelijk getuigenis is niet gericht op zelfhandhaving, maar is in de navolging van Christus zelfgave en gericht op het leven. Vaak wordt er gesomberd over oecumene. In deze lezing helemaal niet. Integendeel. De lat wordt door Koch wel hoog gelegd, in het martyrium is de eenheid van de christenen reeds gegeven en ligt ook de hoop op de volle oecumenische eenheid van het lichaam van Christus besloten. Hoog tijd om met elkaar in gesprek te gaan.

Geert van Dartel

gvan dartel@oecumene.nl

Katholieke Vereniging voor Oecumene

Emmaplein 19 D, 5211 VZ 's-Hertogenbosch

www.oecumene.nl 073-7370026